

177994 – كېچىكتۇرسە تۆلەم تۆلەش شەرتى بىلەن مۇددەتكە بۆلۈپ پۇل تۆلەپ ئۆي سېتىۋېلىش

توغرىسىدا

سۇئال

ئامېرىكىدا ئۆي سېتىۋېلىش ئۈچۈن بانكىدىن قەرز ئالغان بەزى كىشىلەر قەرز تۆلەش جەريانىدا بەزى قىيىنچىلىقلارغا دۇچ كېلىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بانكا ئۆزى بىلەن قەرز ئالغۇچى ئوتتۇرىسىدىكى بەلگىلەنگەن توختام بويىچە ئۆيگە ئۆزى ئىگە بولۇپ، ئۆيىنى سېتىش ئۈچۈن بازارغا سالدى، ئۆيىنىڭ ئەسلىدىكى باھاسىغا كەلگۈسىدىكى ئوتتۇز يىللىق پايدىنى قېتىپ باھا قويدى، شۇنىڭ بىلەن يەنە بىر مۇشتەرى كېلىپ ھەر ئايدا مەلۇم مىقدارغا بۆلۈپ تۆلەش شەرتى بىلەن ئۇ ئۆيىنى سېتىۋالدى، بۇنداق قىلىش شەرتتە توغرا بولامدۇ؟.

تەبئىيىكى بۇ يەردە كىشىلەر ئارىسىدا كەڭ تارقالغان باشقىلاردىن قەرز ئېلىپ بېرىپ ئۆيىنى ئۆزى بىۋاسىتە سېتىۋالدىغان ھالەت، يەنە بىرى بولسا سېتىۋالدىغان ئۆي ئوخشاش، قەرز ئالمايدۇ، لېكىن ئۆيگە بانكا ئىگە بولىدۇ، ئۆي باھاسىنى ئاشۇرىدۇ، ئۆيىنىڭ پۇلىنى بىراقلا بەرمەستىن ئوتتۇز يىلغا بۆلۈپ بېرىدۇ. ئۆي سېتىۋېلىشنىڭ يەنە بىر شەكلى بولۇپ ئۇمۇ دەسلەپكى شەكىلگە ئوخشايدۇ يەنى بەزى قۇرۇلۇشچىلار ئۆيىنى سېلىپ بازارغا سالدى، ئۆيىنىڭ باھاسى باشقا ئوخشاش ئۆيلەرگە نىسبەتەن يۇقىرى بولىدۇ، چۈنكى ئۇلارمۇ بانكىغا ئوخشاش ئۆيىنىڭ ئەسلى باھاسىغا كىيىنكى ئوتتۇز يىللىق پايدىنى قېتىپ ساتىدۇ، سېتىۋالغۇچىمۇ خۇددى بانكىغا تۆلىگەندەك، ئۆيىنىڭ پۇلىنى ئوتتۇز يىلغا بۆلۈپ تۆلەيدۇ، بۇ يەردە يەنە بىر مەسىلە، ئۆيىنى سېتىۋالغۇچى ۋەدە ئايلارنىڭ بىرىدە بەلگىلەنگەن پۇلنى تۆلەشتىن قىيىنلىق قالىسا يەنى ئۆز ۋاقتىدا تۆلىيەلمىسە، پۇلنى ۋاقتىدا تۆلىيەلمىگەنلىكى ئۈچۈن ئايلىق پۇلغا جەرىمانىنى قېتىپ تۆلەيدۇ، بۇنداق قىلىش پەقەت ئۆي پۇلى تۆلەش ئىشلىرىغا خاس بولماستىن بەلكى تۆك پۇلى تۆلەش، مەكتەپ پۇلى تۆلەش قاتارلىق ئىشلارنىمۇ بولىدۇ، قىيىنچىلىق جەرىمانە ۋاقتىدا پۇل تاپشۇرمىغان ئايغا خاس بولىدۇ، باشقا ئايلا بىلەن ئالاقىسى بولمايدۇ، ئەمما ئايلىق تۆلەيدىغان پۇلنى كېچىكتۇرۇشتىن ئىبارەت بۇنداق ئەھۋال تەكرارلىنىدىكەن، تۆلەيدىغان جەرىمانىمۇ تەكرارلىنىدۇ، بۇنداق قىلىش شەرتتە توغرا بولامدۇ؟، يۇقىرىدا بايان قىلىنغان شەكىلدە ئۆي سېتىۋالسا توغرا بولامدۇ؟. بۇ ھەقتە چۈشەنچە بېرىشىڭلارنى سورايمىز.

تەپسىلىي جاۋاب

بارلىق گۈزەل مەدەنىيەتلەر ئالەملەرنىڭ پەرۋەردىگارى بولغان ئاللاھ تائالاغا خاستۇر، پەيغەمبىرىمىز مۇھەممەد ئەلەيھىسسالامغا، ئائىلە- تاۋابىئاتلىرى ۋە ساھابە كىراملارىغا ئاللاھنىڭ رەھمەت سالاملىرى بولسۇن.

بىرىنچى: ئۆيگە بانكا ياكى قۇرۇلۇش شېركىتى باشقىلاردىن سېتىۋېلىش ياكى ياساش ئارقىلىق، ئىگە بولغان بولسا، (يەنى

ئۆيىنىڭ مالىكى بانكا ياكى ئۆي ساتقۇچى شىركەت بولسا) ئۆيىنى مۇددەتكە بۆلۈپ بېرىش شەرتى بىلەن ئەسلىدىكى باھاسىدىن ئاشۇرۇپ قىممەت ساتسا ئۇلار خۇددى جازانىدىن كېلىدىغان پايدىنى ھېسابلىغاندەك، ئۆيىدىن كېلىدىغان پايدىنى ھېسابلاپ ساتسا بولىدۇ، پۇل تۆلەيدىغان مۇددەت ئۇزارتىلسا ئالىدىغان پايدىمۇ زىيادە بولىدۇ. بۇنداق ھالەتتە ئۆيگە مۇقىم باھا بېكىتىدۇ بۇنىڭدىن زىيادە قىلىنالمىدۇ. بۇنىڭ مىسالى: ئۆيىنىڭ ئەسلى باھاسى 100 مىڭ يۈەن بولىدۇ، ئەگەر يىگىرمە يىلغا بۆلۈپ بېرىش شەرتى بىلەن ساتسا 120 مىڭ بولىدۇ، ئوتتۇز يىلغا بۆلۈپ بېرىش شەرتى بىلەن ساتسا 130 مىڭ بولىدۇ. يۇقىرىدا بايان قىلىنغان سۈرەتلەر بويىچە بەلگىلەنگەن كېلىشىم شەرتى بىلەن سودا قىلسا بولىدۇ.

ئىككىنچى: پايدىنى ئايرىم كەلتۈرۈش توغرا بولمايدۇ، بۇنىڭ مىسالى: بانكا: ئۆيىنىڭ ئەسلى باھاسى 100 مىڭ يۈەن، ئالىدىغان پايدا 30 مىڭ يۈەن دەپسە توغرا بولمايدۇ، چۈنكى ئالىدىغان پايدا ئۆيىنىڭ ئەسلى باھاسىدا بولىدۇ، بىز بۇنى يۇقىرىدا بايان قىلدۇق.

مۇددەتكە بۆلۈپ سېتىش توغرىسىدا، ئىسلام پىقھى ئاكادېمىيىسىنىڭ قارارىدا مۇنداق دېيىلگەن: "ئىسلام پىقھى ئاكادېمىيىسى كېڭىشىنىڭ 1990-يىلى 14-مارتتىن 20-مارتقىچە، ھىجرىيە 1410-يىلى 17-شەئىباندىن 23-شەئىبانغىچە سەئۇدى ئەرەبىستاننىڭ جىددە شەھىرىدە ئۆتكۈزۈلگەن 6-نۆۋەتلىك قۇرۇلتىيىدا، ئۇلار مۇددەتكە بۆلۈپ سېتىش تېمىسى توغرىسىدا تەتقىقاتنى كۆرۈپ ۋە مۇنازىرىنى ئاڭلىغاندىن كېيىن تۆۋەندىكى قارارنى بېكىتتى:

1- نەخ ساتقاندىن پۇلنى كېچىكتۈرۈپ بېرىشكە ئىنتىپاق قىلىپ ساتقاندا مال باھاسىنى زىيادە قىلىش دۇرۇس بولىدۇ، شۇنىڭ بىلەن بىرگە مالنىڭ نەخ باھاسىنى ۋە مۇددەتكە بۆلۈپ ساتقاندىكى باھاسىنى ئوچۇق بايان قىلىش كېرەك. سېتىۋالغۇچى نەخ سېتىۋېلىش ياكى مۇددەتكە بۆلۈپ سېتىۋېلىشتىن ئىبارەت ئىككى سودىنىڭ بىرىنى كەسكىن بېكىتمىسە ئۇ ۋاقىتتا سودا دۇرۇس بولمايدۇ. بېكىتىلگەن بىر باھاغا كەسكىن ئىنتىپاق بولماي، سودا ئىككى باھانىڭ ئارىسىدا تەۋرىنىپ قالسا، ئۇنداق ھالەتتە سودا توغرا بولمايدۇ.

2- شەرىئى جەھەتتە ئۇزاق مۇددەتلىك سودا، مالنىڭ ھازىرقى باھاسىدىن ئايرىم مۇددەتتىن ئېلىنىدىغان پايدا، زامانغا ئالاقىدار بولغانلىقى ئۈچۈن بۇنى سودا كېلىشىمىدە بەلگىلەش توغرا بولمايدۇ، ئىككى سودا قىلغۇچى پايدىنىڭ نىسبىتىگە ئىنتىپاق كەلسۇن ياكى ئۇنى ئارتۇقچە پايدىغا ئالاقىدار قىلسۇن بۇنىڭ ھېچ پەرقى يوق.

3- ئەگەر سېتىۋالغۇچى قەرزدار كىشى بەلگىلەنگەن مۇددەتتە تۆلەشكە تېگىشلىك بولغان پۇلنى تاپشۇرۇشنى كېچىكتۈرىدىكەن، ئىلگىرى شەرت قىلغان ياكى شەرت قىلمىغان بولسۇن ئەسلى قەرزگە بىر نەرسىنى زىيادە قىلىش توغرا بولمايدۇ، چۈنكى ئۇنداق قىلىش، چەكلەنگەن جازانە ھېسابلىنىدۇ.

4- قەرزدارنىڭ مۇددەتلىك قەرزنى بەلگىلەنگەن ۋاقىتتىن كېچىكتۈرۈشى چەكلىنىدۇ، شۇنداق بولسىمۇ، قەرزنى ۋاقىتتا ئۆتمىدى دەپ تۆلەم تۆلەشنى شەرت قىلىش توغرا بولمايدۇ.

5-شەرىئە جەھەتتە، قەرزدار قەرزنىڭ بەزىسىنى ئادا قىلىشنى كېچىكتۈرگەن ۋاقتىدا، ساتقۇچىنىڭ قەرز ئادا قىلىدىغان مۇددەت توشۇشتىن ئىلگىرى قەرز ئادا قىلىش ۋاقتىنى كېچىكتۈرۈشنى شەرت قىلسا، قەرزدار كىشىمۇ كېلىشىم قىلغاندا مۇشۇ شەرتكە رازى بولغان بولسا توغرا بولىدۇ.

6-ساتقۇچىنىڭ مالنى سېتىپ بولغاندىن كىيىن ئۆز ئىلكىدە ساقلىۋېلىشى توغرا بولمايدۇ، لېكىن سېتىۋالغۇچىغا بەلگىلەنگەن مۇددەتتە ئۆزىنىڭ ھەققىنى تولۇق ئېلىشقا كېيىلىك قىلىش ئۈچۈن مالنى گۆرە ھېسابدا تۇتۇپ تۇرۇشنى شەرت قىلسا توغرا بولىدۇ. [ئاكادېمىيە ژۇرنىلى 6-سان 1-قىسىم 453-بەت].

ئۈچىنچى: سودا كېلىشىمىنىڭ بەلگىلەنگەن مۇددەتنىڭ بىرىدە قەرز تاپشۇرۇشنى كېچىكتۈرگەنلىككە ئاساسەن جەريمانە قويۇشنى ئۆز ئىچىگە ئېلىشى توغرا بولمايدۇ، چۈنكى بۇ چەكلەنگەن جازاندۇر. بۇ توغرىدا "پىقھى ئاكادېمىيىسىنىڭ" ئىلگىرىكى قارارىدا بايان قىلىنغان.

شۇنىڭدەك، توك پۇلى، مەكتەپكە مۇددەتتە تۆلەيدىغان پۇل قاتارلىق قەرز شەكىلىدىكى مۇئامىلىلىرىدە قەرز تۆلەش مۇددىتى كېچىكىپ كەتسە جازا تۆلەشنى شەرت قىلىش توغرا بولمايدۇ.

ئەگەر يۇقىرىقىدەك شەرت تېپىلىدىكەن بانكىدىن ياكى ئۆي-مۈلۈكچىلىك شېركىتىدىنمۇ ئۆي سېتىۋېلىش توغرا بولمايدۇ، چۈنكى بۇ شەرتكە ئىمزا قويۇپ ئەمەل قىلغانلىق جازانىنى قوللاپ ئەمەل قىلغانلىق بولىدۇ، بۇ ئىسلام دىنىدا چەكلىنىدۇ.

شۇنىڭ ئۈچۈن مۇسۇلمانلار ئۆز-ئارا ھەمكارلىشىپ، بىر-بىرىگە ياردەملىشىپ بانكا ياكى ئۆي-مۈلۈك شىركىتىدىن ئۆي سېتىۋالغاندا بۇ شەرتنى ئەمەلدىن قالدۇرۇۋېتىشقا تېرىشىشى كېرەك. ئۇلارنىڭ ھەققىنى تولۇق ئېلىشقا ئىشەنچ قىلىدىغان كاپالەتنامە تەقدىم قىلىشى لازىم.

تۆتىنچى: قەرزدار كىشى بەلگىلەنگەن ۋاقتتا قەرزىنى ئادا قىلالمىسا، بانكىنىڭ گۆرۈگە قويۇلغان ئۆيىنى سېتىشى يوللۇق بولسىمۇ بۇنداق ئۆيىنى تۆۋەندىكى ئىككى شەرت بىلەن سېتىۋالسا دۇرۇس بولىدۇ: بىرىنچىسى: ئۆي ئىگىسىنىڭ رۇخسىتىنى ئېلىش ياكى شەرىئە ھۆكۈم قىلغۇچىنىڭ ئۆيىنى سېتىش توغرىسىدىكى ھۆكۈمى بولۇش كېرەك. ئىككىنچى: ئۆيىنىڭ باھاسى ئەسلىدىكى باھا بويىچە بولۇشى كېرەك، ئەگەر بۇ ئىككى تۈرلۈك شەرت تولۇق بولمايدىكەن بانكىدىن ئۆيىنى سېتىۋېلىش توغرا بولمايدۇ".

ھەممىدىن توغرىنى ئاللاھ تائالا ياخشى بىلگۈچىدۇر.